

PÁRTOS ERZSI POSZTUMUSZ MONOLÓGJA

LETELT AZ ÖT PERC

Búcsú Pártos Erzsitől, a baráttól, a művésztől, a bölcs komédiástól, aki már régen ki akart szállni a világból, de az nem állt meg a kedvéért, pedig ő hosszú ideje a halhatatlanok csapatába vágyott tartozni, drága halottai: családja, barátai és kollégái közé, akiket - sajnálatára - túlélt. Visszacsengnek bennem mondatai.

- Fiam! Engem itt felejtettek. Én már régen túléltem magam. A jó Isten valamiért azzal büntet engem, hogy itt hagyott, hogy lássam azt a sok rosszat, ami történik a világban. Az emberek megbolondultak. Gyűlölködnek, ölik egymást, irigyek, és semminek sem tudnak örülni. En mondhatom ezt, mert én már semmit nem akarok, csak azért imádkozom, hogy ne szenvedjek sokat, hogy szépen elaludjak, és agyó! Nézd, fiam! Az az öt perc, amíg még élek, az már csak arra elég, hogy sajnáljam az embereket, téged, a fiatalokat, mert én már semmit nem tehetek. Ki hallgat rám, a vén bolondra? Senki. Es igazuk is van. En már éppen eleget éltem, néha úgy érzem, túl sokat is. En boldog voltam, fiam, annak ellenére, hogy volt háború meg fasizmus, Hitler meg Sztálin. Mégis itt vagyok. Es disszidáltam is, és éltem Amerikában, és hazajöttem, és szóba álltak velem, dolgozni is hagytak, hívtak mindenféle, a rádióba, meg filmezni, aztán a televízióba, és szerettek, fiam. Még ma is. Előfordul, hogy megismernek az utcán ebben a turbánban, meg hogy ilyen rondán megöregedtem, de igen, ne mondd, hogy nem, mert pofon váglak! Ha nem tudnád, még mindig én vagyok az idősebb, te szemtelen kölyök, és ne vágj a szavamba, vagy az a szép anyád nem tanított meg rá, hogy tiszteld az idősebbet? Ez vicc volt, fiam! Na hol is hagytam abba? Na tessék, most kész, kivered a fejből, hogy mit is akartam! Na te bolond Erzsi! Kellott neked elkezdni beszélni. Mi van? Hangosabban beszélj, fiam, és artikulálj, mert egy szavadat sem értem. Na jó, tudom, hogy süket vagyok, de ennyire? Mondd! Beszélni nem tanítják meg az embert a Főiskolán? Te, én szerettem színházba járni, de most már leszoktam róla. Leszoktattak. Nem megyek. Es tudod, miért nem? Mert az első sorban sem hallom, hogy odafenn mit beszélnek. Mert vagy ordítanak, vagy suttognak. Ez a két véglet van. Na ugye, tudsz te beszélni rendesen. Egy rendezőt nem árt, ha értenek a színészei. Igazam van? Te egy nagyon tehetséges gyerek vagy, egy taknyos, egy pimaszul fiatal szép nő, anya, ráadásul sikeres is, mondd, van fiúd? Remélem, van! Es legalább csinos? Fiam! A szerelem meg a pitykézés, az a legfontosabb, meg a család. A karrier is persze, de ha az én példámat nézed, akkor nem sokra mész vele. Egyedül maradtam, mint az ujjam. Lassan mindenki meghal, akikkel valaha egy színpadon játszottam. Es egyre nehezebb elviselni a halálukat. Sokan mennek el és én még min-

dig itt vagyok. Minek, fiam? Minek? Hiányoznak azok a drága, édes emberek, akiket szerettem, tiszteltem és csodáltam, fiam. Es nem voltam rájuk irigy, ezt úgy hidd el, ahogy most itt ülünk, és még meg sem kínálalak semmivel. Kérsz kávét? Nem garantálom, hogy jó lesz, mert én nem iszom soha. Ne gyere ki a konyhába, mert ott csak én férek el, meg a bogaraim. Hiába, bogaras vénasszony lettem, akit már minden házimunka fáraszt. De nem érdekel, egyen meg a kosz, majd ha meghalok, kitararítanak utánam, vihetik a sok szemetet, amit itt hagyok. Ezt a sok kazettát, mert, fiam, nekem egy komoly archívumom van. Én minden színházi közvetítést felvettem a rádióból. Vettem egy kazettás magnót, és mindent felveszek hosszú évek óta a rádióból meg a tévéből is. Tudod, micsoda kincs ez itt? Nem baj, majd kidobják. A képeket, az albumokat. Van egy bejárónőm, de nem szeretem, ha a holmijaimhoz nyúl. Mindig keresek, és nem találok

lem, nem műfogsor! Csak ápd, fiam, mert a protkó utálatos dolog, nekem elhiheted. Hónapokig gyakoroltam vele beszélni, naponta egy órát olvastam hangosan itthon, mert egy színész nő akárhán éves, nem engedheti meg magának, hogy ne legyen tisztán érthető a beszéde. Csak az agyam, az már nehezen veszi be a szöveget, tanulni nehéz. Azért szerettem a rádiót meg a szinkront, mert ott olvashatok. Hát azt hiszed, hívnak? A múltkor hívtak. Eszébe jutottam valakinek. Annyira meg volt elégedve, meg milyen jó volt velem. Na, azóta se hívtott senki. Elfelejtettek. Itt ez a sok fiatal rendező. Azt sem tudják, hogy a világon vagyok. Ki az a Pártos Erzsi? Na jó! Te tudod, ti tudjátok, ti már a tévéovinnöttek fel. A te korosztályodnak én mondtam a sok mesét, én voltam a nagymama, a tündér, a boszi, az anyóka, ti rajtam nöttek fel. A te gyerekednek meg én voltam a Rák néni, amit az a tüneményesen tehetséges Tímár Béla rendezett. Normális dolog az, fiam,

Hernádi Judittal egy tévéfelvétel szünetében (Komáromy Gábor felvétele)

semmit, pedig itt mindennek megvan a helye. A fő, hogy én megtaláljam, nem? Itt a végrendeletem az asztalon. Igen, jól hallottad. Nekem gondolnom kell arra, mert egyedül élek, hogy elesek, beverem a fejem, vagy elalszom végleg, de nincs olyan szerencsém. Van, hogy napokig meg sem szólal a telefon, és rám sem csengetnek, és én már bizalmatlan is vagyok. Félek egyedül az utcán, a lakásban is, a hírek riasztóak, hát kell az nekem, hogy leüssenek és kiraboljanak, mert tőlem, sajnós, mást már nem akarhat egy fiatalember, igaz? Ne röhögj ki, te gyerek! Tudod, mit? Nevsz! Szépek a fogaid. Remé-

hogy olyan fiatalon meghalt? És a Kalocsay Miki, és még mennyien! Mert az rendben van, hogy az ember nyolcvan körül meghal, de ők még gyerekek voltak. De akiknek „primadonna voltam vidéken, úgy ezerkilencszáz-izében”, azok már szinte mind odafentről néznek rám. Erzsi! Mit móríkálsz magad odalent, mit ficánkolsz, mintha élnél! Gyere már! Hívnak maguk közé, fiam, és én egy gyáva alak vagyok, pedig mennék már. De nem merem megtenni. Az öngyilkossághoz hihetetlen erő kell. Azt hiszed, nem próbáltam? Bevettem néhány gyógyszert, rosszul lettem és semmi. Szerettem az életet,

a rondát is, ahol én már ufónak érzem magam. Nemhiába a technika százada. Hogy a rossebb egye meg. Mennyi jót adott, és mi emberek mennyi rosszra használtuk fel, és sem-miből nem tanulunk, fiam. Mindig minden előlről kezdődik. Hányszor nézzem még végig, Istenem? En már a pokollal is kiegyeznék, csak vigyen már az a ronda kaszás.

A Forgószínpad, az az én hattyuádalom. Szeretek bejárni a sok öregasszony közé. Petrik

A Budapesti Kamaraszínház Forgószínpad című előadásában (Koncz Zsuzsa felvétele)

Jóska, az a drága örök kamasz, az nem hagyott békén. Rábeszélte, hogy menjek, pedig nekem már nem hiányzott a színpad. En már este szeretek a tévé előtt ücsörögni. Feldobni a lábam, kidobni a protkót. Hát azt hiszed, akartam én menni? Hóban, fagyban próbáltunk. Hoztak-vittek kocsival, taxival. Jaj, de félttem a szövegtől. Na és ha elfelejtem? Azt mondja a Jóska: ugyan, Erzi, te majd kivágod magad. De nem úgy van az, fiam! Es a partnered? Hát nem csak én vagyok ott! Rádásul ennyi öregasszony összehozva! Ez nem akármilyen. Csak sajnós ritkán játsszuk, a Zita miatt. Pedig olyan sikere van a darabnak, de te tudod, te levideóztad az egészet, meg a próbákat. Teszed már le azt a kamerát?! Kész. Te nem

Olyan szép ember voltál, most meg már nem látok mást belőled, mint egy hunyorgó fél szemet és egy nagy fekete izét a másik szemed előtt. Te sem vagy normális, ahogy én sem, de ki normális manapság? Mit is akartam? Kérdezz hangosabban! Ne motyorássz!

Igen. En nem csak mondom, én tudom, hogy nem lettem nagy színésznő, hogy én Nemecek vagyok a szakmában. Mondták, hogy öltöztek lent, a földszinten, ahol a Lu-

lom magamat. Bár tudnám magam seggbe rúgni, hogy elszálljak örökre. Egyre több a mániám, a rögeszmém. Hol ezt nem találok, hol azt. Hangosan beszéllek itthon magammal. Hol tegezem, hol magázom magam. Elmondom magam minden hülyének. Te, én a televízióval is beszélek, visszafófázok neki. Köszön a bemondó, én is köszönök neki. Nekem a tévé a családom. Vele kelek, vele fekszem. Már nem is akarok csinálni semmit, csak bámulni a világot a tévéen keresztül. Azért van két tévé, hogy semmiről le ne maradjak. A politikát utálom, de muszáj tudni róla, hogy mikor kell fogni a motyót, és menni a pincébe vagy Amerikába. Sokat bosszankodom a politikusokon, de sajnálom is szegényeket. Na most, fiam, a jó filmek meg a kultúra, meg a színházi közvetítések, azok mind éjszaka vannak, este tíz után. En, fiam, éjjel már nem tudok gondolkodni. Nappal se nagyon, de éjjel aludni szeretek. Videó nincs, ezért lemaradok sok fontos eseményről. Nekem videóm? Mióta van? Az a fekete izé, az videó, amibe úgy beleolvadtak a gombok? Hát én abból semmit nem láttam, fiam. Nem is tudom, miért vette a producer nekem. Kedves volt tőle. Persze hogy megvan! A dobozával együtt kivettem az erkélyre, a többi kacat közé. Már mért ne lenne igaz? Szóval én nem félek a haláltól, az benne van a pakliban. A Hilda fél. Be van pánikolva, és sokan, akik öregszenek. A Hilda dühös. Mondtam neki, azzal nem mész semmire, akkor is utolér.

A tévében a természetfilmeket szeretem nézni a legjobban. Hogy mennyi gyönyörűség van a világon, és mennyit tanul belőlük az ember! Az állatok különbek az emberek-nél, fiam. A hangyák és az egyséjtűek is. Tanulhatnánk tőlük. Mi van? Ja, hogy miért nem akartam együtt öltözni a Lukácsékkal a földszinten? Ezt csak neked mondom, fiam, mert nem akarnék megbántani senkit, de én tudtam, hogy ebben a darabban, a *Forgószínpad*ban nekem nagy sikerem lesz, és nem akartam, hogy a Margit meg a Zita megbántódjék, amiért hozzám özönlenek a gratulálók. Valósággal szétszedtek, fiam, te is láttad. En egy nagy bohóc lettem vénségemre. Az egész pofám olyan, mint Gelsomináé. Masina, az egy csodálatos színésznő. Ő is meg tudja dobogtatni a szíveket. Ne vedd szerénytelenségnek, fiam, de én az lehettem volna itthon, ha a rendezőknek van rá szemük. Ki beszél itt rólad? Nem panaszkodom, fiam, de lettek volna szerepek, amelyeket eljátszhattam volna, de soha nem voltam olyan nagy név. Ezzel együtt volt még egy nagy hibám, hogy mindenkinek megmondtam a véleményem. Nyaltam is, fiam, de csak módjával, mindenkinek jólesik, ha dicsérik, de akinél túl sokan nyüzsgöttek, annál én már nem igyekeztem. Annyira soha nem volt fontos a pénz. Nem úgy ma. Na nem nekem, nincs is belőle sok. Ma mindenki rohan: próba, szinkron, rádió, tévé. Nem lesz ennek jó vége. Mindenki kapkod, siet, egy próba, máris felvétel. Még fel sem fogtam a szöveget, már azt mondják, ennyi, végeztünk. Inkább nem megyek, ne is hívjanak. Igénytelenek, fiam. Lenézik a nézőt, a hallgatót. A pénz világa lesz itt, fiam. En szerettem Amerikát, jobban, mint a Szovjetuniót, de azért Amerikában is van mit utálni, fiam. Te még annyi szemetet, mocskot nem láttál, mint én ott. Na most mi mit csinálunk? Beengedjük ide a szemetet.

Mert az olcsóbb, fiam! És ez nagy baj, mert mi egy kis ország vagyunk, nekünk meg kell őriznünk a nyelvünket, a kultúránkat. Nézd meg, mi lett a Váci utcából. Tudom, hogy az angol világnyelv, én már csak olvasok, nem beszélek angolul, de azért egy-két szép magyar szó van még, amit illene nem elfelejteni. Mit szólna ehhez a drága Karinthy meg a Babits? Ok is voltak annyira magyarok, meg a Szép Ernő. A fiatalok ugatnak, meg őznek, meg makognak, na a politikusok meg egyenesen belebögnek a pofánkba. Es milyen jogon, kérdelem én. Nekem ezt kell hallgatnom? Hallgasson benneteket a majd' megmondom, kicsoda! Átkapcsolok a madarakra! Mennyivel érdekesebbek. Azok pitypityelnek, szorgalmasak, nevelik a fiókáikat. Nem mondom, azok között is akad komisz, aki elhagyja a fészket meg a kölykét, meg kirabolja a másikat. Hát nem érdekes a világ, fiam? En már mindent mondhatok, fiam, legfeljebb még kevesebbet hívnak. Megsértődnek? Aki rám megsértődik, az megérdemli. Mert az Erzsi azért pofázik, mert jót akar. Nemrég találkoztam a Gábor Mikivel. Es megköszönte, hogy annak idején meg mertem mondani ne-ki a véleményem, amikor senki nem merte. Na jó, ő egy okos, tehetséges zseni, fiam. Intelligencia kérdése is ez. Lehet, hogy én is meg-sértődnék magamtól, mert ronda egy szám van, pedig utálom a káromkodást, de néha muszáj, fiam! De mindig, hogy csak ló...-ok repkedjenek a levegőben, az már túlzás.

Filmsztár lehettem volna, de soha nem vállaltam külsőt, fiam, mert van egy csúnya allergiám, öreg vagyok, és nagyon beteg, ha nem is látod rajtam, fiam, és senkim nincs. De amíg az eszem a helyén, addig én be nem megyek semmilyen otthonba. Nem akarok öregek között élni, szeretem a fiatalokat, titeket, a gyerekeket meg az állatokat. Es nézem a tévét, bár ömlik onnan a trágárság meg a szemét, de annyi szépet is lát közben az ember, ha figyel. De a gyerek mit lát? Milyen legyen, ha mást sem lát reggeltől estig, mint durvaságot, erőszakot? Nincsenek szép mesék, mesefilmek, tévéjátékok, színházi előadások, csak dirr-durr. Aztán csodálkoznak, ha megöli az apját, anyját, megveri a tanárát. Ez a példa előtte, fiam. Es sajnos én ezt mind látom. Látnom kell, hogy a világ látszólag előre-, de valóiban visszafelé halad. Romlik az emberek

A *Lakótelepi mítoszok* című tévéjátékban (Inkey Alice felvétele)

ge, erkölcse, és hagyjuk. Pedig lenne miből okulni. En csak azért maradtam itt, hogy mondjam a magamét, fiam, amíg mozog a szám, kattog az agyam, és ver ez a ketyere.

Itt ez a kis lakás, ez az én szentélyem, ha úgy tetszik, ez az én birodalmam. Itt védett vagyok. Itt vannak a szüleim, a drága anyám, az édes jó apám, a barátnőim, a barátaim, ezen a falon a kollégáim, az én halottaim. Velük gyakran beszélgetek. Köztük nem vagyok egyedül. És nézd! Amíg megszólal egyszer-kétszer a telefon egy héten, addig mondhatom, szeretnek és számon tartanak néhányan. Mióta is, fiam? Főiskolás korod óta, akkor dolgoztunk először, a címét már nem tudom, mi volt az, annak is van már vagy húsz éve. Kevesebb? Na jó, ne öregítselek, minden év utolsó napján feljössz hozzám délután, és dumálunk egy jót. Es ha csak fél év múlva hívsz, az sem baj, tudom, hogy gyereked van, családod, munkád. Akkor is szeretlek, és megnézem a tévében, amit csinálsz, feltéve, ha nem éjszaka adták, és meg-

mondom a véleményem, ha nem tetszik, fiam, mert a javadat akarom. De egyet ígérj meg. Ha a szép kopasz fejem alatt az agyam már nem lesz a régi, ha bedobja a törölközőt, akkor tudomásul veszed, hogy Erzsi nincs többé. Mert a Pártos Erzsi az, aki itt fecseg neked, káromkodik, beszél, papol, ha hülyeségeket is, de él, mozog, érez, tesz-vesz, gondolkodik, mérgeledik, s bár menne már a másvilágra, gyáva hozzá, mert szereti az életet. Szerettem élni, fiam. Élni, és nem vegetálni. Értesz? Ne látogass, nem akarom, hogy úgy láss. Az számomra megalázó lenne. Azt akarom, hogy mindig így őrizz meg az emlékezetemben. Megígéred, fiam? Na akkor jó. Akkor majd elmondhatod, hogy igazán szeretted, tisztelted és becsülted ezt a vén, bolond barátnődet, azt a bölcs bohócot, aki voltam, vagyok és leszek, még a halálom után is, fiam. De most már beszéljünk vidámabb dolgokról! Hány szeretőd van, fiam?

FELVIDÉKI JUDIT

Egy „külső zaj” karrierje

A *Nosztly fiú* után megkezdtek a próbákat Szenes Béla *Nem nősülök* című darabjából. Ebben nem volt külső zaj, csak belső, úgynevezett színpadi statisztéria.

Az előadást Góth Sándor rendezte.

Góth nemigen bírta az apró nőket. Általában csak a sudár-magas néma személyzetet kedvelte.

A statisztakiválasztáson természetesen megjelentem én is. Voltunk vagy kétszázan, mert legalább száz emberre volt szükség.

Engem meg se látott, nem is nézett olyan

mélyre. A megfelelő szerencsés kiválasztotakat különállította, s amikor így kevesebben lettünk, bennünket is észrevett, szegény picikéket: férfiakat s nőket. Végignézett rajtunk, száját félrehúzta, s azt mondta, hogy:

- Ezek az aprók menjenek ki, sajnos nem tudom használni őket.

S mi, húsz-harminc rövid ember, lesújtva kivonultunk a világot jelentő deszkákról.

De kis agyam nem nyugodott. Dolgozott, mint a motolla. Valamit kellett tenni.

- Ne légy gyáva! Menj, kérd meg őt, ha

más nem hallja - beszéltem magamhoz -, ne félj tőle, jó ember, meglátod, beoszt a darabba!

Hatottam magamra, s azt mondtam, miért ne. Rosszabb úgyse lehet.

Este elegánsan kiöltöztem: szoknyát s fehér blúzt öltöttem. Ez legalább kettévágott, amitől még rövidebbnek látszottam.

Es bejelentettek Góth Sándor öltözőjébe...

Odaálltam elé, és kértem, hogy vegyen be a *Nem nősülök-be*. Megnézegetett, majd le-néző sajnálkozással, de roppant barátságosan